BREDE VISIE OP
DUURZAME VISSERIJ
IN DE WADDENZEE

rcw
Regionaal College Waddengebied

Brede visie op duurzame visserij in de Waddenzee

Voorwoord

Het Waddengebied is een uniek natuurgebied, de visserij is een belangrijke economische activiteit in dat gebied, wat vraagt om een visie voor de toekomst. Het maken van een breed gedragen visie op duurzame visserij in de Waddenzee is een onderdeel in het uitvoeringsprogramma van het Beheer- en Ontwikkelingsplan Waddengebied van het Regionaal College Waddengebied (RCW).

De "Brede visie op duurzame visserij in de Waddenzee" die voor u ligt, is opgesteld door IMARES, in opdracht van het RCW. Het RCW vertegenwoordigt de drie Waddenprovincies, de Waddengemeenten, de waterschappen langs de Waddenzee en het Rijk. Mede op verzoek van minster Verburg van LNV zijn wij - in de vorm van een klankbordgroep - aan de slag gegaan met het opstellen van deze visie. In de klankbordgroep zitten vertegenwoordigers uit de visserijsector, natuurorganisaties en betrokken overheden.

Op 1 april 2010 is de visie vastgesteld in de vergadering van het RCW. In mei is de visie vervolgens aangeboden aan minster Verburg van LNV en aan alle betrokkenen binnen de visserij in de Waddenzee.

De klankbordgroep had deze visie niet op kunnen stellen zonder de input en medewerking van alle stakeholders die we in de vorm van bijeenkomsten, gesprekken, telefoontjes en mails hebben gekregen. Mede namens het RCW en de minister van LNV willen we dan ook iedereen die aan deze visie heeft bijgedragen hartelijk danken.

De klankbordgroep "Brede visie op duurzame visserij in de Waddenzee"

Namens deze,

D.A. Hollenga,
voorzitter

Inhoudsopgave

Voorwoord 3
Samenvatting 6
Leeswijzer 8

Hoofdstuk 1: Inleiding 9
1.1 Afbakening 9
1.2 Aanleiding en aanpak 9

Hoofdstuk 2: Streefbeeld voor het jaar 2020 11
2.1 Dynamisch ondernemen 11
2.2 Aangepast aan de natuur 16
2.3 Ingebed in de regio 19
2.4 Regionaal geregeld 20

Hoofdstuk 3: Visserij op de Waddenzee: huidige situatie 21
3.1 Ecologisch perspectief 21
3.2 Sociaal en economisch perspectief 29

Hoofdstuk 4: Van nu tot 2020: vereiste veranderingen 36
4.1 Relevante ontwikkelingen 36
4.2 Nieuw in te zetten ontwikkelingstrajecten 37

Literatuurlijst 42
Bijlage 1: Ontwikkelingen in de Waddenvisserij 43
Bijlage 2: Leden Klankbordgroep 45

Samenvatting

In 2009 en 2010 is een klankbordgroep samengesteld voor het opstellen van een "brede visie op duurzame visserij in de Waddenzee". Vanuit verschillende partijen werd om een dergelijke visie gevraagd. Daarom heeft de klankbordgroep een visie gemaakt, die zoveel mogelijk gedragen wordt door alle betrokken partijen. De geschetste toekomstvisie voor het jaar 2020 gaat met nadruk over de beroepsvisserij in het Nederlandse deel van de Waddenzee. Daarnaast is ook aandacht voor de relatie tussen de beroeps- en sportvisserij, en de beroepsvisserij en andere (economische) activiteiten in de regio.

In de huidige situatie zijn er diverse knelpunten. Zo zouden vissers graag flexibeler willen zijn in het maken van een keuze voor de vangst van verschillende vis- of schelpdiersoorten. Vissers hebben nu niet altijd de mogelijkheid om zo efficiënt mogelijk te vissen op die soorten die de natuur op een bepaald moment biedt en waarvoor de prijzen ook nog eens goed zijn. Een bijkomend probleem is dat sommige visserijen nu nog nadelige effecten op het ecosysteem hebben. Dit maakt dat de visserij niet goed is afgestemd op wat het Waddenecosysteem heeft te bieden en kan verdragen. Terwijl dat juist een voorwaarde is voor veel partijen om de visserij te accepteren als activiteit in de Waddenzee. Maar om te weten hoe een visserij, passend binnen de draagkracht van het ecosysteem er precies uit ziet, is meer kennis over dat systeem nodig en over de impact die visserijen op het systeem hebben. Vaak ontbreekt die kennis nog. Het beheer van de visserij op de Waddenzee is momenteel niet optimaal. Regels voor vissers komen soms bij de nationale overheid vandaan, soms bij de lokale overheid. Bij de vissers is er onvrede over het systeem van vergunningen en vangstrechten en behoefte aan meer inspraak in het beheer. Het gevoerde beheer leidt vaak tot conflicten tussen partijen die soms voor de rechter worden uitgevochten. Verder stelt de maatschappij zich steeds bewuster op ten aanzien van natuur, dierenwelzijn en voedselveiligheid. Er zijn kritische noten te horen over de visserij en vaak heeft men weinig binding met vissers. De belangen van vissers worden behartigd door diverse organisaties, zodat er ook niet door één persoon namens de visserij naar buiten kan worden getreden, om op te komen voor de rechten van vissers en te werken aan een beter imago voor de sector. Naast een betere acceptatie door de maatschappij, zou de visserij ook meer opgenomen moeten worden in de regio, door meer samenhang met andere activiteiten die in de regio plaatsvinden.

Er zijn dus genoeg knelpunten om te streven naar verandering. Het streven is dat de Waddenvisserij in 2020 in balans is met de natuur. De visserij moet ook in balans zijn in maatschappelijk, sociaal en economisch opzicht. De visserij van de toekomst is beter afgestemd op het ecosysteem en is sociaal en economisch aantrekkelijk. Visserijhavens zijn aantrekkelijker geworden door de levendige visserijactiviteit, die gecombineerd is met restaurants waar de vis vers binnenkomt en met opstapplekken voor toeristen die een kijkje willen nemen aan boord van een vissersschip. Op dagverse-vismarkten wordt het kwalitatieve hoogstaande Waddenzeeproduct aan de man gebracht, waardoor de waardering voor het product en het vissersvak vergroot. Het beheer van de visserij is zo aangepast dat alle relevante partijen inspraak krijgen op het beheer middels een Adviescollege Waddenvisserij. Afspraken over het beheer worden vastgelegd in een visserijbeheerplan. Het beheer is niet star, want een ecosysteem of visserij is dat ook niet. Daarom maakt het beheer gebruik van veranderingen in inzichten in het systeem en de visserij.

De klankbordgroep heeft voor ogen hoe de visserij er in 2020 uit zou moeten zien, maar daarvoor moet wel een aantal veranderingen plaatsvinden. Naast huidige ontwikkelingen zoals het Convenant transitie mosselsector en het Natuurherstelplan Waddenzee, het verduurzamingtraject van de garnalenvisserij en de ontwikkeling van het Beheerplan Natura 2000, zijn nieuwe initiatieven nodig.

Er moet aandacht geschonken worden aan de flexibilisering van de vloot, zodat deze zich naar 2020 toe makkelijker kan aanpassen aan wat de natuur te bieden heeft, zonder dat huidige beperkingen nog in de weg staan. Parallel hier aan moeten visserijtechnieken die nadelige effecten op het ecosysteem hebben – doordat bijvoorbeeld soorten worden bijgevangen die niet commercieel interessant zijn en dus weer overboord gaan – aangepast worden. Aanpassingen in technieken en in de logistiek rondom de visserij, kunnen ervoor zorgen dat de sector minder afhankelijk wordt van fossiele brandstoffen. Om zover te komen, moet onderzocht worden waar technieken kunnen worden aangepast en waar aan brandstofbesparing kan worden gedaan. Voor betere integratie met andere activiteiten in de regio is het nodig dat verschillende ondernemers gestimuleerd worden om nieuwe samenwerkingsverbanden aan te gaan. Verandering in het beheer van de visserij moet vooral komen door de oprichting van een Adviescollege Waddenvisserij. Daarin moeten de belangrijkste betrokken partijen meedenken en meebeslissen over het beheer. Afspraken worden vastgelegd en de partijen binden zich ook aan die afspraken.

Leeswijzer

Deze visie bestaat uit vier hoofdstukken. Hieronder zal per hoofdstuk kort worden ingegaan op de inhoud ervan.

Het stuk begint met een samenvatting en een voorwoord. Hoofdstuk 1 bestaat uit een inleiding, waarin de aanleiding van het tot stand komen van deze visie nader wordt toegelicht en wat daarbij de afbakening en de aanpak is geweest. Hoofdstuk 2 beschrijft de gewenste situatie in 2020, het gaat daarbij om een streefbeeld. U dient dit hoofdstuk te lezen alsof u zich in het jaar 2020 bevindt. Hoofdstuk 3 gaat in op de huidige situatie van de visserij op de Waddenzee en behandeld daarbij ook de belangrijkste knelpunten vanuit de huidige problematiek. Hoofdstuk 4 beschrijft de vereiste veranderingen die moeten plaatsvinden om in 2020 aan het streefbeeld te kunnen voldoen. U kunt dit hoofdstuk lezen als een uitvoeringsagenda voor de komende tien jaar.

Het stuk eindigt met een literatuurlijst en twee bijlagen. De eerste bijlage gaat over de huidige ontwikkelingen binnen de Waddenzeevisserij. De tweede bijlage betreft de namen van de leden van de klankbordgroep die gezamenlijk deze visie hebben opgesteld.

Mokbaai, Texel

1. Inleiding

1.1 Afbakening

Deze visie is van toepassing op de beroepsvisserij op vis, schaal- en schelpdieren in het Nederlandse deel van de Waddenzee. Tevens is aandacht voor de relatie tussen de beroeps- en sportvisserij, en de beroepsvisserij en andere (economische) activiteiten in de regio. Met 'duurzame visserij' wordt gedoeld op een sociale, economische en ecologische verantwoorde visserij.

1.2 Aanleiding en aanpak

Duurzame visserij op de Waddenzee wordt nagestreefd, omdat het Waddengebied een belangrijk natuurgebied is en omdat visserij een belangrijke economische activiteit is in het gebied. In 2007 publiceerde de Raad voor de Wadden haar advies voor duurzame Waddenvisserij. Dit advies was gericht aan minister Verburg van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). In het advies werd ingegaan op de vraag of het beleid – zoals geformuleerd in de PKB Derde Nota Waddenzee en het Beleidsbesluit Schelpdiervisserij 2005-2020 – zou leiden tot een duurzame visserij op de Waddenzee in 2020. Het antwoord van de Raad voor de Wadden luidde ontkennend, omdat:

- Innovaties die nu gebeuren alleen reactief zijn en niet duidelijk leiden tot een beoogd doel.
- De totale bedrijfsvoering duurzamer zou moeten, terwijl nu vaak slechts onderdelen ervan verduurzaamd worden.
- Een aantal visserijsectoren – waarvan nog niet is vastgesteld dat zij duurzaam zijn – zich niet bezighoudt met verduurzamen.

De Raad van de Wadden adviseerde de minister van LNV daarom om te komen met een richtinggevend beleid over de visserij in de Waddenzee en een toekomstperspectief voor duurzame visserij op de Waddenzee op te stellen. Ook was de Raad van mening dat de Waddenvisserij meer ingebed moest worden in regionaal beleid. Daarin zag zij een taak voor provincies en gemeenten en het Regionaal College Waddengebied (RCW).

In reactie op het advies schreef minister Verburg een brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer, waarin ze concludeert dat er een (gedeeld) toekomstperspectief moet komen met daarin concrete stappen. Dit toekomstperspectief moet verankerd worden in het bredere regionale beleid. Parallel aan dit proces stelde het RCW haar Beheer- en Ontwikkelingsplan vast, waarin het belang van het ontwikkelen van een visie op duurzame visserij ook onderkend werd (Regionaal College Waddengebied, 2008). Het was duidelijk dat er een samenhangende visie op duurzame visserij op de Waddenzee moest komen. Daarmee kan vervolgens beter gewerkt worden aan een samenhangend visserijbeleid.

De Waddenregio pakte het verder op en vanuit het RCW werd een klankbordgroep opgericht, onder leiding van de regisseur visserij, de gedeputeerde van de provincie Groningen, de heer Hollenga. Deze klankbordgroep had als taak te komen met een brede visie op duurzame beroepsvisserij in de Waddenzee. De groep bestaat uit personen, die vanuit verschillende perspectieven konden meedenken over een dergelijke visie. Daarbij wilde de groep zich niet te zeer laten

leiden of beperken door andere lopende trajecten, maar juist met een frisse blik nadenken over de toekomst van de visserij in de Waddenzee. Om voor draagvlak te zorgen werden tijdens de ontwikkeling van de visie workshops georganiseerd waar belanghebbenden mee konden discussiëren over deze visie.

De klankbordgroep heeft zich gericht op het opstellen van een visie waar alle betrokken partijen zich in kunnen vinden. Alleen met voldoende draagvlak zal de visie kunnen leiden tot de veranderingen die nodig zijn voor een duurzame visserij in 2020, met betere samenhang tussen de visserijen. De visie moet een verandering teweegbrengen waardoor praktiserende vissers gaan nadenken over hun toekomst en over benodigde aanpassingen in hun bedrijfsvoering. De wil om duurzamer te vissen moet uiteindelijk uit de vissers zelf komen.

2. Streefbeeld voor het jaar 2020

De Waddenvisserij is in 2020 in balans. In balans met de natuur, maar ook in balans in maatschappelijk, sociaal en economisch opzicht. Het is een visserij waarvan de effecten op de soorten en het ecosysteem binnen de natuurlijke schommelingen van het systeem vallen. Vissers zijn dynamische ondernemers en gebruiken visserijtechnieken die in ruimte en tijd zijn aangepast aan de natuur. Door hun werkwijze dragen vissers bij aan natuurontwikkeling.

Een betere samenwerking met andere lokale ondernemers zorgt ervoor dat de visserij beter is ingebed in de leefgemeenschap. De visserij is sociaal aantrekkelijk en economisch rendabel. De intrinsieke waarde van de visserij is zichtbaar in de bloeiende vissershavens, dagverse-vismarkten en in de waardering voor kwalitatief hoogstaande streekproducten en voor het vissersvak. Bij het in de markt zetten van Waddenproducten gaat kwaliteit boven kwantiteit. Werkgelegenheid en scholing zijn goed geregeld.

Het beheer van de visserij is adaptief, maar maakt gebruik van voortschrijdend inzicht en is gebaseerd op wetenschappelijke inzichten. Alle betrokken partijen hebben inspraak bij het vaststellen van streefbeelden en doelstellingen.

2.1 Dynamisch ondernemen

In 2020 bestaan er visserijbedrijven met verschillende bedrijfsstrategieën naast elkaar, elk met een geheel eigen karakter ten aanzien van visgebied, bedrijfsvermogen/bedrijfsomvang, ondernemersstijl en specialisatiegraad. Aan het ene uiteinde van het spectrum staan specialisten zoals kotter- en mosselvissers (m/v), die actief innoveren en doelgericht

Garnalenkotter

Garnalenvisser werkt aan zijn tuig

investeren in kennis en kapitaal. Zij vissen met een eigen variant van de 'SumWing' [1] of met een mosselzaadinvanginstallatie. Aan het andere uiteinde staat de visser (m/v) die kleinschaliger te werk gaat en activiteiten afwisselt, door zich de ene periode bezig te houden met fuikenvisserij langs de prielen van de Dollard en in andere periodes met het vissen op harders, kleinschalig oesters te rapen, of mosselzaad te rapen en mossels te kweken.

Hoe verschillend ook, beide type vissers hebben ieder hun eigen intrinsieke waarde. De een meer economisch, de ander meer cultureel. Beiden hebben waardevolle gebiedskennis. Ze laten zich echter niet op dezelfde manier reguleren. De eerste zal weinig boodschap hebben aan een toekomstvisie waarin iedereen ambachtelijk moet gaan werken en uitsluitend nog streekproducten voor de verse vismarkt levert. De tweede zal weinig boodschap hebben aan elektronische logboeken, track records, een MSC-preassessment en workshops over innovaties in de visketen.

De hierboven beschreven type vissers zijn twee uitersten. Iets globaler kunnen de volgende bedrijfsstrategieën onderscheiden worden:

- de specialisten: de vissers die fulltime met één type tuig vissen op één (groep van) doelsoort(en), zoals garnalenvissers, mosselkwekers of handkokkelvissers. De specialist is niet per definitie een grootschalige visser: ook op kleine schaal kan specialistisch worden gevist;

1) De SumWing is een energiebesparend vistuig waarmee op platvis en in de toekomst ook op garnalen wordt gevist.

- de zeevissers met een gemengd bedrijf: de vissers die met een eurokotter meestal buitengaats, maar soms ook op de Waddenzee, vissen op tong, schol, garnalen, kreeftjes, etc.;
- de kustvissers met een gemengd bedrijf: vissers die meestal met een kleinere boot het hele jaar op het Wad vissen, afwisselend op kokkels, harder, zeebaars, paling, krab, etc.

De toekomstvisie die in 2010 is geschetst, heeft vissers gestimuleerd na te denken over de bedrijfsstrategie waarvan ze dachten dat die het beste bij hen zou passen. Het was niet de bedoeling ze in een hok te dwingen, maar om ze aan te zetten tot nadenken over de voor hun meest ideale manier van ondernemen in de visserij.

2.1.1 Flexibilisering

In 2020 heeft in de visserij een verschuiving naar een groter aandeel flexibele bedrijven plaatsgevonden: bedrijven die makkelijker kunnen inspelen op veranderingen in visbestanden, in het ecosysteem, of in de markt omdat ze over meerdere alternatieve vangstmogelijkheden beschikken. Ze hebben daarvoor de vangstrechten, het materiaal en de kennis. Een deel van deze gemengde bedrijven bestaat uit vissers die vanuit hun specialistische bedrijf zijn gaan verbreden. Dat is bijvoorbeeld een garnalenvisser die daarnaast ook is gaan vissen op tong, makreel, sprot of zeebaars. Of een kokkelvisser die ook op oesters, garnalen en spiering is gaan vissen, of ook op kleine schaal mosselen kweekt. Daarnaast zijn er ook vissers en opvolgers die helemaal anders zijn gaan vissen en hun oude bedrijf vaarwel hebben gezegd.

De flexibilisering heeft de volgende doelstellingen:

1. Een meer divers aanbod van producten uit de Waddenzee en de aangrenzende Noordzee met een gunstiger verhouding tussen onkosten en marktprijs. Dit gaat samen met een bredere basis voor de bedrijven die flexibeler zijn geworden, waardoor ze minder afhankelijk zijn van slechts een enkele soort of visserijtechniek.
2. Een kustvisserij die als geheel makkelijker kan meebewegen met veranderingen in de natuur en in de markt.
3. Meer veerkracht in de gehele garnalen- en (hand-) kokkel sector. Deze sectoren bestaan voor een deel uit vissers die, dankzij de flexibilisering, snel kunnen uitwijken naar andere doelsoorten als de prijs daalt of het bestand afneemt. Flexibilisering van een deel van de vloot vergroot dus de veerkracht van de resterende specialisten en daarmee hun duurzaamheid.
4. Het totale arbeidsaanbod in de visserijsector vertoont meer diversiteit ten aanzien van kennis en vaardigheden. Er is meer uitwisseling van arbeidskrachten tussen deelsectoren, o.a. omdat er binnen een lokale gemeenschap meer diversiteit is ten aanzien van soorten visserij en dus arbeidskrachten.

Het doorvoeren van deze flexibilisering heeft er niet toe geleid dat de totale impact van de visserij is toegenomen. Bij de flexibilisering is goed in de gaten gehouden of dit gepaard ging met een ecologische en economische verduurzaming van de visserij en met het verkleinen van de impact op het ecosysteem. Er zijn niet zomaar nieuwe en extra vergunningen bijgekomen. De vissers hebben een grote mate van

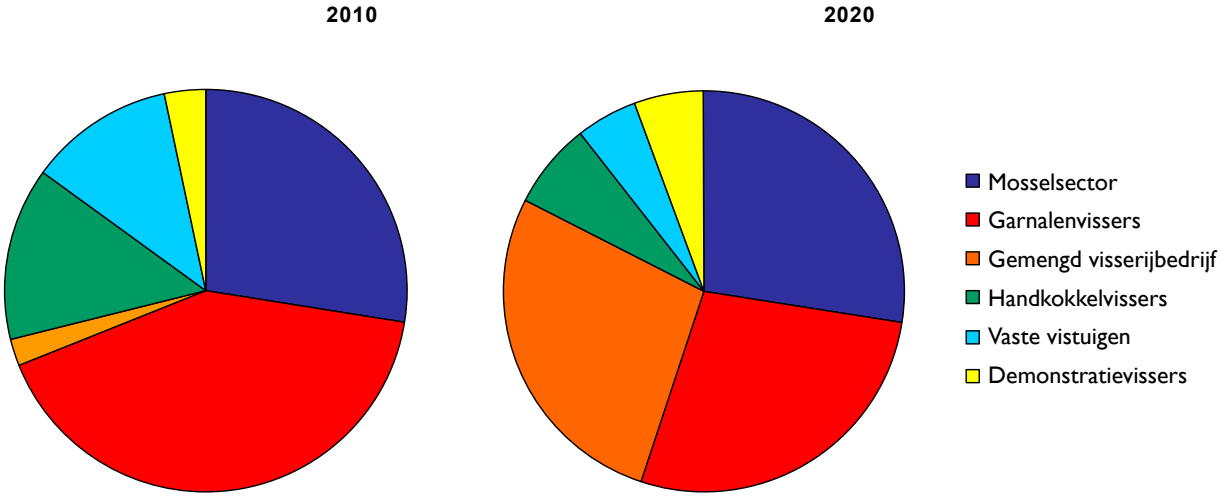

Figuur 1. Relatieve bijdrage van de vlootsegmenten in aantallen ondernemers op Waddenzee (bij benadering). Links: de situatie in 2010, rechts: de "huidige" situatie in 2020. In de mosselsector gaat het in 2010 om ondernemers die zich bezighouden met mosselzaadvisserij en in 2020 om ondernemers die mosselzaad op alternatieve wijze verkrijgen.

verantwoordelijkheid gekregen in dit proces, om ervoor te zorgen dat de flexibilisering niet zou leiden tot vergroting van de vlootcapaciteit. De erkende Producentenorganisaties hebben hierin een belangrijke rol.

In de samenstelling van de vloot is een verschuiving opgetreden (zie figuur 1). De flexibilisering vindt vooral plaats in dat deel van de vloot dat zich niet met de grootschalige mosselzaadvisserij bezighoudt. Daarom is in deze figuur de hoeveelheid ondernemers in de mosselsector onveranderd gebleven. Het aantal specialistische garnalenvissers, vaste vistuigenvissers en handkokkelaars is afgenomen. In plaats daarvan hebben extra gemengde visserijbedrijven en demonstratievissers hun intrede gedaan. Demonstratievissers laten toeristen aan boord zien hoe de visserij werkt en combineren dat met activiteiten als Wadlopen, het observeren van vogels en zeehonden enzovoorts. De verschuiving heeft plaatsgevonden doordat vissers hebben beslist welke bedrijfsstrategie het beste bij hen past.

2.1.2 Haveninfrastructuur

Door de veranderingen in de vloot is de infrastructuur rondom de visserij ook veranderd. Er is meer variatie in de aanlandingen, gebruik van een grotere variëteit aan tuigen en een andere manier van vermarkting van Waddenzeeproducten. Al deze veranderingen hebben ertoe bijgedragen dat transport, afslagen en havens hun faciliteiten hebben aangepast. De havens hebben bij het aanpassen van hun indeling ook aandacht gehad voor verbetering van hun aanzicht. Daarmee zijn havens nog aantrekkelijker geworden voor de visserij, recreatie & toerisme en horeca.

Garnalenkotters in de haven van Lauwersoog

2.1.3 Mosselsector

In 2020 is de traditionele bodemvisserij op mosselzaad vervangen door nieuwe methoden om mosselzaad in te vangen. Met deze nieuwe methodes, waaronder de Mosselzaadinvanginstallaties (MZI's), is het mogelijk gebleken om op een andere manier structureel voldoende mosselzaad te winnen. MZI's vormden de eerste toepassing voor het invangen van mosselzaad, maar daarnaast zijn ook andere methoden ontwikkeld die effectief bleken. Dankzij de vermindering in bodemvisserij op mosselzaad, is in de loop der jaren het areaal aan natuurlijke en oudere mosselbanken in de Waddenzee geleidelijk toegenomen.

Op kleinere schaal wordt door vissers op het Wad ook mosselzaad ingevangen. Dit mosselzaad wordt in de Waddenzee opgekweekt tot consumptiemosselen. In vergelijking tot de grootschalige mosselkweekbedrijven worden op deze manier relatief kleine hoeveelheden van het streekproduct Waddenmossel voor lokale markten geproduceerd.

2.2 Aangepast aan de natuur

De Waddenzee is een belangrijk natuurgebied, maar ook een gebied waarin visserij een plaats heeft. Voor de visserij moet worden vastgesteld op welke manier ze plaats kan vinden binnen de grenzen van de draagkracht en functioneren van het Waddenecosysteem. Afspraken hierover tussen beroepsvisserij, sportvisserij,

Mosselzaadinvanginstallatie

Kwelder op Texel

beheerders en natuurorganisaties worden vastgelegd in een *visserijbeheerplan*.

2.2.1 Aanpassingen in de visserij
Meer vissers zijn zich bewust van het belang om goed te zorgen voor hun eigen achtertuin: de Waddenzee. In het visserijonderwijs in de Waddenregio krijgen leerlingen meer les over visserijbiologie, ecosystemen en het belang van duurzaam vissen.

Vistechnieken zijn aangepast zodat nadelige effecten op het ecosysteem, zoals aantasting van de bodem en bijvangst van ongewenste soorten, zo veel mogelijk zijn verminderd. Vissers zijn overgegaan tot dit soort aanpassingen omdat ze daar zelf behoefte aan hadden, het door de markt en maatschappij werd gestimuleerd en het door de overheid mogelijk is gemaakt.

In de visserij richt men zich in 2020 meer op kwaliteit dan op kwantiteit.

De ontwikkeling naar een klimaatneutrale visserij is in gang gezet. Er is een nulmeting van de CO2-uitstoot van de visserij gedaan, waarna een traject is ingegaan voor het verlagen hiervan naar een maatschappelijk en economisch acceptabel niveau. Er is gewerkt aan het verminderen van brandstofverbruik tijdens het vissen en aan het efficiënter maken van het transport van de Waddenproducten naar de consument. Door deze en andere maatregelen worden op termijn de effecten van visserij op het klimaat zo ver mogelijk verminderd. Een bijkomend voordeel is dat de maatregelen ook hebben geleid tot een kleinere afhankelijkheid van fossiele brandstoffen.

2.2.2 Aanpassingen in het ruimtegebruik
De gebiedsindeling van de Waddenzee is herzien: de Waddenzee heeft nu een duidelijke gebiedsindeling, met per gebied een specificatie van de toegestane activiteiten. De nieuwe gebiedsindeling is gemaakt in overleg tussen alle belanghebbenden en is vastgelegd in het visserijbeheerplan. De gebiedsindeling is afgestemd met bestaande beheerplannen om ervoor te zorgen dat de ideeënvorming omtrent de indeling en sluiting van gebieden op elkaar aansluit. Een deel van de Waddenzee bestaat uit 'exclusieve zones' waarbinnen de kleinschalige, niet bodemberoerende visserij verweven is met de bijzondere natuurwaarden. In deze zones kunnen zich bijzondere natuurwaarden ontwikkelen, zoals mosselbanken onder de laagste laagwaterlijn die nooit droogvallen, zeegrasvelden en riffen.

Voor het sluiten en openen van gebieden voor (bepaalde) visserijen, is een degelijke analyse van de kosten en baten gedaan, om vast te kunnen stellen of deze tegen elkaar opwegen. De gebiedsindeling blijft gelijk over langere termijn, zodat vissers hun bedrijfsplannen erop af kunnen stemmen.

Drooggevallen platbodem op het Wad

2.2.3 Aanpassingen in het beheer

Voor het beheer van de visserij op de Waddenzee zijn gedeelde streefbeelden en doelstellingen ontwikkeld door alle betrokken partijen. Het beheer is niet rigide; waar nodig wordt het beheer aangepast op basis van (nieuwe) wetenschappelijke inzichten en voortschrijdend inzicht. Het beheer is gericht op behoud van de natuurlijke structuur en het natuurlijk functioneren van het dynamische Waddenecosysteem en de productiviteit. De draagkracht van het ecosysteem is bepalend voor wat er door de visserij uit het systeem onttrokken kan worden. Er zijn goede afspraken gemaakt over hoe de onttrekkingen van vis en schelpdieren over de verschillende typen beroepsvisserijen worden verdeeld. Ook over de onttrekkingen door de sportvisserij zijn afspraken gemaakt en vastgelegd. Omdat de Waddenzee beïnvloed wordt door wat er in en op de Noordzee en de Noordzeekustzone gebeurt, wordt bij het beheer rekening gehouden met ontwikkelingen in en op de Noordzee.

Het beheer wordt ondersteund door monitoring. Omdat de draagkracht van het ecosysteem bepalend is voor het beheer, is extra monitoring nodig om meer inzicht in het systeem te krijgen en te weten wat de grenzen zijn van het systeem. De monitoring wordt uitgevoerd door wetenschappelijke organisaties. Waar mogelijk wordt een samenwerkingsverband tussen beroepsvisserij, sportvisserij en onderzoek opgezet waarbij vissers gegevens verzamelen en delen. Vissers hebben een actieve rol gekregen bij het monitoren van het systeem.

Afspraken tussen de betrokken partijen over het beheer zijn en worden vastgelegd in het visserijbeheerplan. De afspraken vallen binnen de speelruimte die er is in het nationale en het EU beleid. Het beleid voor de Waddenzee wordt waar mogelijk afgestemd met het beleid in de buitenlandse delen van het Waddengebied. Het is voor de effectiviteit van maatregelen belangrijk dat de situatie in de aangrenzende landen gelijkwaardig is. Ook de sportvisserijsector wordt betrokken bij het opstellen van het visserijbeheerplan, omdat deze branche een deel van de vangsten van soorten als zeebaars en harder voor haar rekening neemt en ook een belang heeft bij goed beheer van de visstand in het gebied.

2.3 Ingebed in de regio

Visserij is nog nadrukkelijker een onderdeel van de leefgemeenschap in de Waddenregio geworden, met een sterke bijdrage aan identiteit, bedrijvigheid en eetcultuur. Het imago van de beroepsvisserij is goed en er zijn diverse samenwerkingsverbanden tussen deze en andere bedrijfstakken. Zo zijn er samenwerkingsverbanden met de toeristische sector, met de sportvisserijsector en met de horeca. Verder wordt getracht voordelen te halen uit de samenwerking met vissers uit de Deense en Duitse Waddenzee.

Om de regionale inbedding te stimuleren is onderzocht of er vraag is naar regionale vismarkten en hoe deze opgezet kunnen worden. Sommige vissers spelen een rol in het natuurbeheer door bijvoorbeeld het geven van voorlichting, het beheer van schelpdierbanken en het houden van toezicht op het gebruik van gebieden.

Andere vissers leveren een bijdrage aan vormen van "natuurontwikkeling" en weer anderen werken mee aan een monitoringsprogramma om de ontwikkelingen in het Waddenecosysteem in de gaten te houden. Vissers die niet in de regio wonen, maar wel in het bezit zijn van vergunningen voor visserij in de Waddenzee, worden actief betrokken bij de activiteiten in de regio. Daardoor zijn ook zij nauwer betrokken bij wat er speelt in de Waddenzee en de gehele Waddenregio.

2.4 Regionaal geregeld

In de regio is de meeste kennis aanwezig om de regionale visserij op een goede manier te organiseren en beheren. Voor het beheer bestaat in 2020 een Adviescollege Waddenvisserij, waar in overleg tussen de diverse belangengroepen adviezen over het visserijbeheer worden opgesteld.

2.4.1 Adviescollege Waddenvisserij
Alle belanghebbenden bij de Waddenzee worden betrokken bij besluitvorming. Daarom is een Nederlands Adviescollege Waddenvisserij opgericht. De primaire taak van het Adviescollege Waddenvisserij is het geven van adviezen over het visserijbeheer aan het bevoegd gezag (het Rijk en de provincies). Het bevoegd gezag schetst de kaders waarbinnen de visserij plaats moet vinden en houdt daarbij rekening met nationaal en internationaal beleid. Het Adviescollege zorgt voor concretisering en invulling van die kaders. Concreet houdt het Adviescollege zich bijvoorbeeld bezig met het geven van invulling aan een visserijbeheerplan waarin afspraken over de visserij worden vastgelegd. Het uiteindelijke beleid wordt vastgesteld door het bevoegd gezag, maar deze moet met sterke argumenten komen om tegen het advies van dit Adviescollege in te gaan.

Het Adviescollege Waddenvisserij is breed samengesteld, met in ieder geval vertegenwoordigers van de visserij, milieuorganisaties, sportvisserijsector, onderzoeksinstituten en de (regionale) overheid. Het is een effectief en regionaal geworteld college.

2.4.2 Organisatie van de visserij
In het Adviescollege Waddenvisserij zijn alle visserijen vertegenwoordigd. Om de belangen van vissers zo goed mogelijk te behartigen, hebben Nederlandse visserijorganisaties zelf hun manier van werken onder de loep genomen. Dankzij veranderingen in de organisaties is de belangenbehartiging nu minder versnipperd en sterker dan tevoren.

In de regio houdt men zich bezig met de bundeling van initiatieven in lokale visserijgemeenschappen, de organisatie van de keten en vermarkting van Waddenproducten (in nauwe samenwerking met of middels de erkende Producentenorganisaties), promotie van het streekproduct en het imago van de visserij in de regio. Er wordt tussen vissers meer kennis gedeeld en er worden bijvoorbeeld cursussen georganiseerd met betrekking tot innovatieve vormen van visserij, ondernemen, het opstellen van bedrijfsplannen, enzovoorts.

3. Visserij op de Waddenzee: huidige situatie

In de Waddenzee wordt beroepsmatig primair gevist op garnalen, maar op kleinere schaal ook op harder, zeebaars, aal, spiering en schelpdieren als kokkels (handmatig). Voor de mosselkweek wordt mosselzaad gevangen, door middel van mosselzaadvisserij en Mosselzaadinvanginstallaties (MZI's). Overige visserijactiviteiten in de Waddenzee zijn de sportvisserij (met de hengel), demonstratie- en recreatieve visserij met beroepsvistuigen en het rapen van schelpdieren. (Bron: Van Overzee et al, 2008). De visserij op de Waddenzee gaat gemoeid met ongeveer 600 arbeidsplaatsen, direct op de vloot, of indirect in de verwerkende industrie (Wijk et al, 2003).

Dit hoofdstuk beschrijft de huidige situatie in de verschillende visserijen vanuit ecologisch, sociaal en economisch perspectief.

3.1 Ecologisch perspectief

Beschrijvingen van ecologische effecten zijn voor een groot deel afkomstig van een analyse door de Raad van de Wadden. Die analyse is aangevuld met informatie over de visserijen uit recentere jaren.

3.1.1. Garnalenvisserij

De garnalenvisserij op de Waddenzee wordt vrijwel het hele jaar uitgeoefend. Met behulp van een boomkor met klossenpees wordt gevist in de geulen. Over de ecologische effecten van de garnalenvisserij is veel gediscussieerd, zowel in het kader van de Natuurbeschermingswet (Nb-wet), als in het traject naar certificering door de Marine Stewardship Council (MSC). Uit deze discussies blijkt dat onduidelijkheden over 'discards' – dat deel van de vangst dat niet wordt verkocht en daarom overboord wordt gezet – en over het effect van bodemberoering, de belangrijkste struikelblokken zijn voor de garnalenvisserij.

In de garnalenvisserij worden behalve garnalen ook andere organismen gevangen. Daaronder vallen jonge garnalen, vissen en bodemdieren. Met de term bijvangst wordt gedoeld op alles wat aan boord komt en geen marktwaardige garnaal is. Alles wat weer overboord gaat, wordt 'discards' genoemd. Discussies rond de garnalenvisserij richten zich onder andere op discards van jonge schol. Internationaal zijn er diverse onderzoeken geweest naar de hoeveelheid discards in de garnalenvisserij (Doeksen, 2006), maar nooit in Nederland. Sinds 2008 worden bijvangstgegevens verzameld in opdracht van de Directie Kennis van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), maar daaruit zijn nog geen conclusies te

Garnalenkotter LO17

Tuig van een garnalenkotter

trekken over bijvangsten in de Waddenvisserij (Tulp, 2009). Naast een betere monitoring van discards in de garnalenvisserij, wordt door vissers en onderzoekers samen ook gezocht naar manieren om de hoeveelheid discards van schol te verminderen. Dit gebeurt onder andere in het project Kenniskringen (gefinancierd door het ministerie van LNV) en in projecten gefinancierd door het Visserij Innovatie Platform en het Waddenfonds.

Potentiële effecten van de garnalenvisserij door bodemberoering zijn: vertragen of onmogelijk maken van herstel en ontwikkeling van structuren als mosselbanken, zeegrasvelden en mosvelden; verstoring of beschadiging van overige bodemdieren; vertroebeling door opwervelend slib. De omvang van deze effecten is nog niet eenduidig vast te stellen. Van het habitat in de Waddenzee waar de garnalenvisserij mogelijk een effect op heeft door bodemberoering, is vastgesteld dat de staat "matig ongunstig" is. Daarom is een verbeteropgave meegegeven voor dat habitat. Dit betekent dat, wanneer in 2013 de huidige vergunning voor de garnalenvisserij afloopt, er voor een nieuwe vergunning aangetoond moet worden in de Passende Beoordeling, dat het effect van de garnalenvisserij op de betreffende habitattypen zo klein is, dat de visserij de verbetering van de kwaliteit niet in de weg staat. In 2010 wordt een onderzoek gestart naar de effecten van de garnalenvisserij op de bodem in de Waddenzee.

3.1.2 Visserij met vaste vistuigen

Visserij met vaste vistuigen omvat diverse – vooral kleinschalige – visserijen met bijvoorbeeld staandwant, zegen, (schiet)fuiken, lijnen, kubben en ankerkuilen.

Deze visserijen omvatten geen bodemberoerende activiteiten en veroorzaken geen aantasting van de bodem of vertroebeling. Tijdelijke verstoring door aanwezigheid van schepen en mensen, geluid en licht wordt veroorzaakt tijdens het uitzetten en ophalen van de tuigen, maar komt in geringe mate voor.
Het wegvangen van vis kan het voedselaanbod van zeezoogdieren en visetende vogels verminderen. Ook kan dit van invloed zijn op de structuur en opbouw van de visgemeenschap. Bijvangst in deze visserijen is een potentieel probleem, omdat zeezoogdieren, vogels en niet-doel vissoorten gevangen kunnen worden. Echter, tot nu toe is uit het beperkte aantal onderzoeken naar bijvangsten op de Waddenzee niet gebleken dat er op dit vlak daadwerkelijk een probleem is (Jansen et al, 2007; Jansen et al, 2008; Klinge, 2008).
Een mogelijk knelpunt voor de visserijen met vaste vistuigen kan de implementatie van het aalbeheerplan zijn dat in 2009 effectief is geworden. Hierdoor is het verboden om gedurende drie maanden per jaar te vissen met type vistuigen die (vaak in een andere vorm) ook kunnen worden gebruikt bij de aalvisserij. De komende jaren wordt bekeken of een meer decentrale uitwerking van het aalbeheerplan tot de mogelijkheden behoort. Daartoe zal in 2010 in overleg met betrokken vissers het daarvoor benodigde onderzoek worden opgepakt en uitgewerkt. Hier zullen ook vertegenwoordigers van de Waddenvisserij bij betrokken worden.

Fuik

Kokkels

3.1.3 Handkokkelvisserij

Bij de handmatige kokkelvisserij wordt de hark van de handbeugel door de bovenste vier tot zes centimeter van de bodem getrokken. De handmatige visserij op kokkels kan alleen rendabel toegepast worden op kokkelbanken met een hoge dichtheid aan kokkels. Volgens het huidige schelpdiervisserijbeleid mag deze visserij jaarlijks 5% van de kokkels in de Waddenzee opvissen. De overige 95% van de kokkels is gereserveerd voor vogels. In het kader van de Nb-wetvergunning hebben de vissers de afgelopen jaren niet meer dan een vangst van 2,9 % van het bestand, dat in dichtheden boven de 50 kokkels per m2 voorkomt aangevraagd. De aangevraagde hoeveelheden zijn door de provincie Fryslân vergund.

Naar schatting wordt in een jaar zo'n 0,65% van het areaal aan droogvallend plaat, met minimaal 50 kokkels per m2 in de gehele Nederlandse Waddenzee, door handkokkelaars bevist (Van Overzee et al, 2009). De handkokkelvisserij heeft lokaal een direct effect op het bodemleven, niet alleen op de kokkels zelf, maar ook op de bijbehorende fauna (Van Overzee et al, 2008; Van Leeuwe et al, 2008).

De handkokkelvisserij is veel kleinschaliger dan de voorheen bestaande mechanische kokkelvisserij. Het beviste areaal is een fractie van hetgeen voorheen mechanisch werd bevist. De grootste visserij-inzet wordt echter gepleegd op kokkelbanken met een hoge kokkeldichtheid, die ook voor schelpdieretende vogels belangrijk zijn. Dat betekent dat deze visserij lokaal de voedselbeschikbaarheid kan beïnvloeden en enige verstoring van vogels met zich meebrengt. Voor de Wadplaten met kokkelbanken die dichtbij de eilanden

liggen, is inmiddels een regime van gesloten gebieden tijdens het broedseizoen afgesproken.

De omvang van het kokkelbestand is sterk afhankelijk van de broedval (dat wil zeggen: de overgang van de larven naar de bodem) en kan daardoor sterk fluctueren. Ook een strenge winter of hete zomer hebben invloed op het kokkelbestand. Als het kokkelbestand niet tijdig door een goede broedval wordt aangevuld kan een situatie van kokkelschaarste intreden. Momenteel wordt op basis van de bestandsopnames uitsluitend een bestandsschatting voor het najaar gemaakt.

3.1.4 Mosselzaadvisserij

Op mosselzaad wordt momenteel gedurende een korte periode in het voorjaar en in het najaar gevist in gebieden met continue onder water gelegen mosselbanken. Onder strikte voorwaarden is bevissing van de droogvallende platen toegestaan met behulp van een kor. Dit is echter de afgelopen jaren niet voorgekomen. De openstelling van de mosselzaadvisserij is gebonden aan de ontwikkeling van het areaal mosselbanken en de beschikbaarheid van voedsel voor vogels.

In 2009 is door de minister van LNV, diverse natuurorganisaties (Vogelbescherming Nederland, de Waddenvereniging, Stichting Wad en Natuurmonumenten) en de mosselsector (Producentenorganisatie Mosselcultuur) een convenant ondertekend. In dit Convenant transitie mosselsector en natuurherstel Waddenzee is afgesproken dat de traditionele visserij op mosselzaad de komende jaren wordt teruggedrongen. Het streefbeeld dat in het convenant wordt geschetst voor het jaar 2020, is een duurzame mosselsector waarbij bodemberoerende visserij ten behoeve van grondstofwinning niet meer plaatsvindt in de Nederlandse Waddenzee. Tot 2020 wordt in toenemende mate op andere manieren mosselzaad gewonnen. In eerste instantie met behulp van mosselzaadinvanginstallaties (MZI's), maar later

Verwerking mosselzaad

Mosselzaadinvanginstallatie

Schepen van handkokkelaars

wordt ook een opmars van andere bronnen van grondstof verwacht. Afhankelijk van het succes van deze alternatieven zal stapsgewijs de bodemvisserij worden beëindigd. In de loop van de jaren zal het areaal aan natuurlijke en oudere mosselbanken in de Waddenzee geleidelijk gaan toenemen (behoudens de natuurlijke, jaarlijkse fluctuaties).
In de Passende Beoordeling voor MZI's worden de effecten van het werken met deze installaties op het Wad-ecosysteem beschreven (Mesel et al, 2009).

Er worden geen significante effecten verwacht op vissen, vogels en zeehonden. Voor de draagkracht van het ecosysteem is nog niet volledig duidelijk of er significante effecten zijn. In zones met weinig stroming kan ophoping van (pseudo)faeces op de bodem mogelijk zijn. Maar de verwachting is dat de organische belasting lager zal zijn dan in het verleden, omdat de dichtheid aan MZI-mosselen lager is dan de dichtheid aan bodemcultuurmosselen, en omdat de (pseudo) faeces van MZI-zaad makkelijker verspreid wordt over een groter gebied omdat de MZI's in de waterkolom zijn opgehangen.

3.1.5 Demonstratievisserij

De demonstratievisserij is een kleinschalige activiteit op het Wad, waaronder verschillende visserijvormen worden gevat. Beroepsvissers met visserijvergunningen organiseren visexcursies, waarbij ze vissen met vaste vistuigen (zoals fuiken) en sleepnetten. De nadruk bij deze visserij ligt op publieksvoorlichting. Ze combineren het demonstratievissen met activiteiten als sportvisserij en Wadlopen. De ecologische impact van de gebruikte visserijvormen is gelijk aan de impact van vaste vistuigen en sleepnetten. Daarbij moet opgemerkt worden dat de omvang van de demonstratievisserij heel klein is, zodat de totale impact laag is.

3.1.6 Recreatieve visserij

Met recreatieve visserij wordt de niet-beroepsmatige visserij met beroepsvistuigen bedoeld, waarbij de vangst wordt teruggezet of voor eigen consumptie wordt gebruikt. De visserijvormen zijn visserij met vaste vistuigen (staandwant en fuiken) en handmatig rapen van schelpdieren voor eigen gebruik. Er is weinig zicht op de exacte omvang en vangsten van deze visserij in de Waddenzee.

De recreatieve visserij met vaste vistuigen wordt in 2011 in kustwateren en de visserijzone in heel Nederland verboden. Wellicht kan als uitwerking van deze visie - binnen een aantal door LNV vastgestelde kaders - gezocht worden naar een regeling die recreatieve staandwantvisserij op beperkte schaal in het Waddengebied toch mogelijk maakt. Minister Verburg (LNV) heeft de regio verzocht om hiervoor met breed gedragen oplossingen te komen. De regio heeft aangegeven op dit verzoek in te gaan. Minister Verburg heeft op 31 maart een brief aan de Tweede Kamer gestuurd over dit onderwerp.

Wadlopen

Hengelsport

Particulieren mogen maximaal 10 kg schelpdieren per dag rapen. Hierbij gaat het vooral om Japanse oesters en kokkels en in mindere mate om mossels (Van Overzee et al, 2008). Waarschijnlijk heeft deze activiteit als grootste effect het tijdelijk verstoren van aanwezige vogels. Momenteel loopt een experiment met het rapen van Japanse oesters voor commerciële doeleinden. Het doel van dit experiment is om de oestervangst te ontwikkelen tot een kleinschalige en ecologisch ingepaste bedrijfsmatige activiteit voor beroepsvissers.

3.1.7 Sportvisserij

Onder sportvisserij wordt het niet beroepsmatig vissen met de hengel verstaan. De vangst is bestemd voor eigen gebruik, of wordt teruggezet. Er wordt vanaf de oever of met boten gevist; particuliere, kleine boten of vanaf sportvisserijschepen, ingericht voor dagtochten met sportvissers. De vloot sportvisserijschepen op de Waddenzee is afgenomen van 80 tot 100 in 1990, tot rond de 25 in 2010. Een van de oorzaken van die teruggang is de afname van de hoeveelheid platvissen in de Waddenzee.

Omdat de sportvisserij met hengels niet gereguleerd wordt, is weinig zicht op de exacte omvang en vangsten van deze visserij in de Waddenzee. Daarmee is het moeilijk een inschatting te maken van de effecten van deze visserij op het ecosysteem. Volgens een schatting door Sportvisserij Nederland bedroeg het aantal sportvissers in de Waddenzee in 2006 150.000 personen (met minimaal 1 bezoek per jaar aan de Waddenzee per sportvisser) (Sportvisserij Nederland, 2008). In de sportvisserij met hengels is geen sprake van bodemberoering of bijvangst, zodat op dat vlak geen nadelige effecten op het ecosysteem zijn. Wel vindt onttrekking van vis plaats, waarvan de omvang en daardoor de effecten op het ecosysteem niet bekend zijn. De visserij zou impact kunnen hebben op de bestanden van de doelsoorten en op de voedselketen waaraan zij vis onttrekt.

Het meest gebruikte aas in de zeesportvisserij op de Wadden en langs de Noordzeekust zijn zeepieren. Er zijn twee commerciële bedrijven die aan mechanische pierenwinning doen in de westelijke Waddenzee. Daarnaast wordt door sportvissers voor eigen gebruik op droogvallende Wadplaten gezocht naar pieren en, in mindere mate, zagers.

3.2 Sociaal en economisch perspectief

Met de input van diverse belanghebbenden vanuit de visserij, natuurorganisaties en overheden uit de Waddenregio, is een analyse gemaakt van de sterktes en zwaktes van de visserij in de regio en van kansen en bedreigingen. De uitkomst van deze analyse wordt hier onder beschreven per onderwerp.

3.2.1 Visserij & omvang
Er zijn discussies over wat de omvang van de visserij mag zijn. Voor een duurzame visserij moet men het eens worden over wat een acceptabele vlootcapaciteit is. Zowel vanuit ecologisch, economisch als maatschappelijk oogpunt.

3.2.2 Visserij & technieken
De hoofdmoot van de visserij op de Waddenzee is gericht op garnalen. De diversiteit in gebruikte vistuigen is in de loop der jaren afgenomen, net als de kennis over vroeger veel gebruikte tuigen. Vissers voelen zich van buitenaf niet gestimuleerd om met een gevarieerder aanbod aan technieken te gaan vissen. Zij ervaren dat dit deels komt door het systeem van vangstrechten en vergunningen. Toch zijn er vissers die graag met meerdere technieken zouden vissen, zij het oude technieken waar nieuw leven ingeblazen wordt, of compleet nieuwe technieken.

Momenteel vindt innovatie van de visserij voornamelijk plaats naar aanleiding van bedreigingen zoals hoge brandstofprijzen of gebrek aan maatschappelijke acceptatie voor de gebruikte technieken. Innovatie zou echter gestimuleerd moeten worden naar aanleiding van kansen die vissers zien. Met andere woorden: proactieve innovatie in plaats van reactieve innovatie. Vissers zouden zelf of met elkaar moeten bedenken

Mosselzaadinvang

waar ze heen willen met hun visserij en welke innovaties daarvoor nodig zijn. Een kans hierin ligt ook in meer informatie-uitwisseling met buitenlandse collega's.

3.2.3 Visserij & energie
Het energieverbruik in de visserij op de Waddenzee is hoog, maar heeft potentie verlaagd te worden. Er zijn bijvoorbeeld diverse garnalenkotters die veel brandstof verbruiken. Daarnaast leggen de producten uit de Waddenzee een relatief lange weg af voordat ze bij de consument op het bord liggen, wat vooral geldt voor garnalen die in het buitenland worden gepeld. Dit alles maakt dat de visserij gevoelig is voor hoge brandstofprijzen, maar ook dat de visserij een relatief hoge CO2-uitstoot heeft. Er liggen dus kansen in energiebesparing door middel van het aanpassen van de scheepstypen, de vistuigen en aandrijving enerzijds, en van het aanpassen van het traject van de producten naar de consument anderzijds.

3.2.4 Visserij & vermarkting
De vermarkting van producten uit de Waddenzee kan beter: men is nu nog teveel gericht op kwantiteit in plaats van kwaliteit. Er wordt te weinig gebruik gemaakt van het feit dat producten uit het bijzondere Waddengebied een hoge waarde voor de consument kunnen hebben. Meer aandacht voor de kwaliteit en diversiteit van de producten en voor de mogelijkheden van vermarkting van deze producten, is nodig. Bovendien leggen de producten van zee naar consument een lange weg af via teveel schakels. Dat kan efficiënter. Vissers zouden hogere en stabielere prijzen voor hun vis moeten kunnen krijgen door gebruik te maken van nichemarkten (dus: specifieke en afgebakende markten) en ketenverkorting. Momenteel is het voor vissers moeilijk om nichemarkten te benutten, omdat ze niet de beschikking hebben over de logistiek om dit voor elkaar te krijgen. De prijsvorming in de huidige situatie is ondoorzichtig: er is behoefte aan meer helderheid en transparantie in de prijsvorming.

Visafslag in Lauwersoog

3.2.5 Visserij & werkgelegenheid
Voor de visserij op de Waddenzee is vaak gebrek aan opvolgers en bemanning. Het aantal mensen dat beschikbaar is voor de visserij zou groter moeten zijn. Bovendien is er sprake van vergrijzing in deze sector. Er liggen kansen in het beter promoten van het werken in de visserij.

Om in de visserij te kunnen en mogen werken is een diploma nodig. Zo'n diploma kan worden behaald op een visserijschool. Er gaan stemmen op om praktijkervaring op het vlak van visserij een belangrijker onderdeel te maken van het behalen van

een diploma. Deze diploma's zijn van oudsher gericht op de zeevisserij. De Waddenvisserij en de aspecten die daarmee samenhangen, zouden bijvoorbeeld in aparte lesmodules meer aandacht kunnen krijgen.

3.2.6 Visserij & organisatie
De huidige Waddenvisserij is georganiseerd in diverse Producentenorganisaties en verenigingen. De belangenbehartiging is daarmee versnipperd; een kans voor de visserij is om zich beter te organiseren. Er is behoefte aan een centrale organisatie, één duidelijk aanspreekpunt voor de vissers, waar een regionale professional werkt die 'ieders taal spreekt'. Wanneer de vissers als één groep naar buiten treden staan ze sterker en kunnen ze beter voor hun sector opkomen.

In de garnalensector bestaan nu twee Producentenorganisaties, de GPO Garnaal en de PO Nederlandse Vissersbond. Voorheen was de belangenbehartiging van garnalenvissers versnipperd over te veel Producentenorganisaties. Vergeleken met de situatie van een aantal jaar geleden is deze bundeling van krachten een positieve ontwikkeling.

De visserij is momenteel niet tevreden over de promotie van hun sector en product naar de consumenten toe. En dat terwijl steeds meer consumenten zich interesseren voor duurzame visserij en kritische vragen stellen. Vissers werken niet voldoende samen om een betere promotie van de sector en het product te bewerkstelligen. Een goed georganiseerde communicatie over de sector en de visserijproducten is essentieel voor het imago van de visserij.

3.2.7 Visserij & beheer
Voor een goed beheer van de visserij op de Waddenzee is voldoende kennis nodig over het ecosysteem, over de omvang van de visserij en over de impact van de visserij op het ecosysteem. In de huidige situatie ontbreekt het vaak aan die kennis. De kennisinfrastructuur die nodig is voor goede kennisontwikkeling is in principe aanwezig in de vorm van regionale hogescholen, universiteiten en onderzoeksinstituten. Hier ligt vooral een kans in het daadwerkelijk ontwikkelen van de kennis die nodig is voor het beheer.

Naast voldoende kennis is voor goed beheer ook duidelijkheid nodig over wie precies de beheerder is en wat de regels inhouden. Sommige regels komen nu bij de nationale overheid vandaan, andere bij de gemeentes. Dit soort onduidelijkheden maakt het moeilijk voor vissers om te begrijpen waar ze aan toe zijn en bij wie ze moeten aankloppen voor opheldering.

Vissers voelen zich vaak beperkt door het vangstrechten- en vergunningensysteem zoals dat nu wordt gehanteerd. Zij menen dat dit systeem schaalvergroting stimuleert en flexibilisering frustreert. Er zijn wensen om de vangstrechten en vergunningen anders te organiseren voor de lokale vloot, ten behoeve van flexibilisering van vooral de kleine bedrijven. Intensieve samenwerking tussen visserij en vergunningverleners kan uitkomst bieden.

3.2.8 Visserij & andere (economische) activiteiten
In de huidige situatie wordt nog weinig samengewerkt tussen recreatie en visserij (enkele demonstratievissers en vissers die direct aan horeca leveren daargelaten). Men vindt dat de samenwerking beter kan. Toerisme

wordt nu vanuit de visserij deels gezien als bedreiging omdat door toename in die branche de ruimte voor visserij in de havens afneemt. Bovendien komen vissers steeds vaker recreatieve vaartuigen tegen in de gebieden waar zij vissen, waardoor de ruimte om te vissen beperkt wordt.

Er is groeiende belangstelling voor cultuur- en plattelandstoerisme; de visserijcultuur en het authentieke, basale karakter van het ambacht en de vissers. Door die groei te benutten, kan een samenspel tussen visserij en recreatie een positieve ontwikkeling doormaken. Daarom moet energie gestoken worden in het verbeteren van de uitstraling van havens en ze daarmee aantrekkelijker maken voor toeristen.

In het Waddengebied vindt ook sportvisserij plaats met hengels, recreatieve visserij met vaste vistuigen (tot 2011) en recreatieve visserij door handmatig rapen van schelpdieren. De recreatieve visserij en de beroepsvisserij ervaren elkaars activiteiten als concurrentie om ruimte en om vis. Betere communicatie tussen beide groepen kan de situatie verbeteren: door duidelijkere afspraken over ruimtegebruik en het exploiteren van visbestanden kunnen conflicten vermeden worden.

Zeilen op het Wad

Teelt van zilte zeegroenten en oogst van zeegroenten komt voor langs de randen van het Wad. Er is momenteel weinig overlap tussen deze activiteiten en visserij. Wellicht valt er voordeel te halen in het combineren van deze activiteiten met visserij.

De Waddenzee is een belangrijk natuurgebied in Europa. Een logisch gevolg is dat er veel aandacht is voor bescherming van de natuur in het gebied en voor de impact die visserij heeft op de natuur. Vaak krijgen vissers het gevoel dat deze natuurbescherming ten koste van hun beroep gaat en dat er te weinig ruimte over blijft voor visserij.

3.2.9 Visserij & maatschappij

Omdat steeds meer consumenten met kritische blik volgen wat in de visserij gebeurt en of die visserij wel op duurzame wijze wordt uitgevoerd, is het voor de visserij belangrijk om een goede relatie te hebben met natuurorganisaties en de consument in het algemeen. Ook de naleving van de regelgeving is hiervoor van belang. Draagvlak is essentieel voor maatschappelijke acceptatie. Op het moment is de samenwerking met natuurorganisaties niet in alle visserijsectoren even goed of überhaupt aanwezig. Het zich laten certificeren met een duurzaamheidcertificaat wordt gezien als een kans, om te laten zien dat de visserij zich bezighoudt met duurzaamheid. Een transitietraject in samenwerking tussen vissers en natuurorganisaties zoals ingezet in de mossel- en de garnalensector, zou ook winst kunnen opleveren voor de handkokkelvisserij en de vaste vistuigenvisserij in de Waddenzee.

Door betere inbedding van de visserij in de gemeenschap, kan meer maatschappelijke acceptatie worden gecreëerd. Nu staat de visserij in veel gemeenschappen los van wat er verder binnen die gemeenschap gebeurt. De gemeenschap moet voor de visserij op willen komen. Er liggen kansen in samenwerkingsverbanden met toerisme en horeca. Daarnaast kan in het onderwijs meer aandacht komen voor voeding en natuur, wat het vissersvak dichter bij de mensen brengt.

De belangrijkste knelpunten samengevat

Vissers willen graag flexibeler zijn in het maken van een keuze voor verschillende doelsoorten. Ze hebben nu niet altijd de mogelijkheid om zo efficiënt mogelijk te vissen op die soorten die de natuur op een bepaald moment biedt en waarvoor de prijzen ook nog eens goed zijn. Een bijkomend probleem is dat sommige visserijen nu nog nadelige effecten op het ecosysteem hebben. Dit maakt dat de visserij niet goed is afgestemd op wat het Waddenecosysteem te bieden heeft en wat het systeem kan verdragen. Terwijl dat juist een voorwaarde is voor veel partijen om de visserij te accepteren als activiteit in de Waddenzee.

Om te weten hoe een visserij, passend binnen de draagkracht van het ecosysteem er precies uitziet, is meer kennis over dat systeem nodig en over de impact die visserijen op het systeem hebben. Vaak ontbreekt die kennis nog.

Het beheer van de visserij op de Waddenzee is momenteel niet optimaal. Regels voor vissers komen soms bij de nationale overheid vandaan, soms bij de lokale overheid. Bij de vissers is er onvrede over het systeem van vergunningen en vangstrechten en behoefte aan meer inspraak in het beheer. Het gevoerde beheer leidt vaak tot conflicten tussen partijen die soms voor de rechter worden uitgevochten.

Verder stelt de maatschappij zich steeds bewuster op ten aanzien van natuur, dierenwelzijn en voedselveiligheid. Er zijn kritische noten te horen over de visserij en vaak heeft men weinig binding met vissers. De belangen van vissers worden behartigd door diverse organisaties, zodat er ook niet door één organisatie of persoon namens de visserij naar buiten getreden kan worden, om op te komen voor de rechten van vissers en te werken aan een beter imago voor de sector.

Tenslotte zou de visserij ook meer opgenomen moeten worden in de regio, door meer samenhang met andere activiteiten die in de regio plaatsvinden.

4. Van nu tot 2020: vereiste veranderingen

Om te komen tot de situatie zoals gewenst in 2020, is een aantal veranderingen nodig. Dit hoofdstuk beschrijft welke relevante ontwikkelingen al plaatsvinden en welke andere veranderingen nodig zijn.

4.1 Relevante ontwikkelingen

Er zijn al diverse ontwikkelingen gaande rondom de visserij op de Waddenzee. Een compleet overzicht van relevante ontwikkelingen wordt gegeven in bijlage 1. In deze paragraaf worden de meest relevante ontwikkelingen nader beschreven.

Een belangrijke ontwikkeling is het convenant transitie mosselsector en natuurherstel Waddenzee. Hierin hebben de mosselsector en natuurorganisaties met elkaar afgesproken hoe de mosselvisserij zich in de toekomst moet ontwikkelen. Een belangrijk voortvloeisel van dit convenant is het opstellen van een Natuurherstelprogramma, met onder andere als streefbeeld het bereiken van een economisch en ecologisch duurzame visserij in overleg met alle betrokkenen. Daarmee sluiten het Natuurherstelprogramma en deze voorliggende visie goed op elkaar aan.

Verder zijn Nederlandse mosselkwekers, verenigd in de PO Mosselcultuur, gestart met de procedure om het certificaat van de Marine Stewardship Council (MSC) te behalen. Dit certificaat is aangevraagd voor zowel de mosselen afkomstig van zaad van de bodem, als van zaad van mosselzaadinvanginstallaties.

De garnalenvisserij is ook gestart met een verduurzamingtraject. Een onderdeel hiervan is het traject van MSC certificering van deze visserij. De garnalensector heeft een beheerplan aangenomen waarin diverse afspraken staan, om te kunnen komen tot certificering van de garnalenvisserij. Om tot certificering te kunnen komen, is een aantal veranderingen noodzakelijk, waaronder het vergroten van wetenschappelijke kennis en het verminderen van impact op de natuur. Ook is een betere organisatie van de markt gewenst.

Een derde traject dat invloed heeft op alle visserijen op de Waddenzee, is de ontwikkeling van het Beheerplan Natura 2000 door Rijkswaterstaat. Het beheerplan is de nadere uitwerking van het Natura 2000 beleid voor de Waddenzee. In dit beheerplan wordt vastgelegd

Garnalenvissers gaan voor MSC certificaat

welke van de huidige gebruiksfuncties straks kunnen blijven plaatsvinden in de Waddenzee en onder welke voorwaarden. Dit met inachtneming van de voor de Waddenzee geformuleerde instandhoudingsdoelen.

Tot slot lopen er diverse relatief kleine projecten, zoals Geïntegreerde Vissers, gericht op het realiseren van toekomstperspectief voor lokale kustvissers met gemengde visserijen en het experiment 'Japanse oesters rapen'. Het doel is dat elk bedrijf een breder assortiment kwaliteitsproducten aanlandt, op basis van de ecologische draagkracht van het eigen zeegebied. Belangrijke kenmerken zijn: nieuwe vistechnieken en markten, nieuwe vormen van vangstrechtenbeheer, samenwerking tussen garnalenvissers, schelpdiervissers en vaste vistuigenvissers.

4.2 Nieuw in te zetten ontwikkelingstrajecten

Naast de reeds lopende ontwikkelingen, is een aantal veranderingen nodig om te komen tot het doel gesteld voor 2020. In deze paragraaf wordt voor de grootste veranderingen kort ingegaan op het doel, de nodige stappen, de voorwaarden voor een geslaagd veranderingsproces, de consequenties van de veranderingen en de belangrijkste spelers in het proces. De hoofdthema's die hier worden besproken zijn:

- flexibilisering,
- aanpassen visserijtechnieken & naar een klimaatneutrale visserij,
- integratie met andere (economische) activiteiten en een Adviescollege Waddenvisserij.

In het hoofdstuk "Het jaar 2020" stond beschreven wat het streefbeeld is, hieronder wordt aandacht geschonken aan hoe de doelen bereikt kunnen worden. Voor veel van de in te zetten ontwikkelingstrajecten kunnen er in het kader van de reguliere openstellingen van innovatie- en investeringssubsidies van het Europees Visserij Fonds (EVF) en het Waddenfonds projecten worden ingediend. Daarnaast moet worden bezien met welke landelijke, regionale en sectorale middelen financiering kan worden geregeld.

Mosselzaadbank

4.2.1 Flexibilisering

Doel:
Door flexibilisering kan de vloot, in haar nieuwe samenstelling, beter inspelen op veranderingen in de markt en de visbestanden.

Acties:
- Uitwerken van een nieuw systeem voor vangstrechtenbeheer voor gemengde bedrijven. Hiervoor zijn diverse mogelijkheden, zoals:
  A. Het oprichten van (publiek-private) beheerorganen voor vangstrechten-'pools';
  B. Het stellen van randvoorwaarden, waarbij groepen bedrijven gezamenlijk vergunningen in eigendom nemen en het gebruik onderling verdelen;
  C. Een combinatie van A en B: opkoop en heruitgifte van vangstrechten onder beperkende voorwaarden.
- Met betrekking tot regelgeving:
  A. Mogelijkheid onderzoeken om de specifieke Waddenvisserij uit het Europese Visserijbeleid te lichten.
  B. Mogelijkheden open laten voor groei in de vloot. Enerzijds moet er ruimte zijn voor meer kleine schepen op het Wad. Maar tegelijkertijd zijn goede afspraken nodig over hoe de omvang van de visserij dan wel beperkt kan en zou moeten worden, als die beperking niet zit in het aantal schepen. Beperking zou kunnen zitten in het totale tonnage van de vloot of het totaal aantal vergunningen.
  C. Juridische beoordeling van nieuwe vormen van eigendom en gebruik van vangstrechten; hoe om te gaan met persoonsgebonden vergunningen binnen een groep, met meerdere schepen die gebruikmaken van één vergunning en met nieuwkomers.
- Opstellen van zorgvuldige procedures voor nieuwe activiteiten, zoals het kleinschalig invangen van mosselzaad en het opkweken ervan, waarmee inpasbaarheid in visserijbeleid en natuurbeleid gegarandeerd kunnen worden.
- Opstarten experimenten met kleinschalige mosselzaadinvang en mosselkweek.
- Aandacht voor vermarkting van de producten die uit de flexibelere visserij voort zullen komen. Aanbieders en kopers van de producten moeten elkaar kunnen vinden. Er moet sprake zijn van een optimale aansluiting van de keten op de specialistische visserij en nieuwe vormen van flexibele visserij. Hierbij hoort een inventarisatie van mogelijke knelpunten in de regelgeving die deze acties in de weg kunnen staan.

Voorwaarden:
- Communicatie en coachen; vissers moeten een praktisch beeld krijgen van de toekomstmogelijkheden van (nieuwe) bedrijfsvormen en zelf bepalen waar hun toekomst ligt.
- Professionele ondersteuning voor vissers die groepen willen vormen en visplannen willen maken.
- Goed onderwijssysteem zodat voldoende goed geschoold personeel de visserij instroomt.
- Capaciteit bij overheden en betrokken visserijorganisaties om nieuwe activiteiten en experimenten met nieuwe technieken sneller mogelijk te maken.

- Goede controle-instrumenten; het wordt ingewikkelder om te controleren of vissers zich bezig houden met activiteiten waarvoor ze de rechten hebben. Daarom moeten instrumenten in gebruik worden genomen die de controle vergemakkelijkt.

Consequenties:
- Flexibilisering biedt voor vissers toegang tot meer visserijen en meer vrijheid. Daar staat tegenover dat men genoegen moet nemen met een beperktere vangstcapaciteit per afzonderlijke visserij.
- Het kan ingewikkelder worden om te controleren of een visser bijvoorbeeld nog zeedagen over heeft voor de visserij waar hij/zij op dat moment mee bezig is.
- De inrichting van havens moet mogelijk aangepast worden voor het aanlanden en verwerken van meer verschillende producten. Ten behoeve van ketenverkorting zullen meer verwerkende en verkopende bedrijven rondom de afslag en de kade gegroepeerd moeten worden.

4.2.2 Aanpassen visserijtechnieken & naar een klimaatneutrale visserij

Doel:
Door het aanpassen van technieken in de visserij en ontwikkelingen richting een klimaatneutrale visserij, zal de visserij in de Waddenzee in 2020 in balans zijn met het ecosysteem en is ze minder afhankelijk van fossiele brandstoffen.

Acties:
- Vissers moeten ervan bewust worden dat aanpassingen nodig zijn om geaccepteerd te worden/ blijven in de maatschappij en om de impact op natuur en het klimaat te verkleinen. Themabijeenkomsten georganiseerd door de visserijsector kunnen hieraan bijdragen.
- Vissers moeten met elkaar in gesprek om inzichten te ontwikkelen voor het verduurzamen van hun visserij en kennis te delen.
- Identificeren van de voorlopers in de sector als het gaat om verduurzaming. Deze voorlopers moeten professionele begeleiding krijgen bij het inzetten van innovatie en veranderingen.
- Om naar een klimaatneutrale visserij te gaan, is eerst inzicht nodig in de CO2-uitstoot die gepaard gaat met alle stappen van het proces. Op basis van dat inzicht moet een traject ingegaan worden waarin de CO2-uitstoot verminderd wordt. Er kan gedacht worden aan het verminderen van brandstofverbruik door gebruik van lichtere vistuigen; door de keten van zee naar de consument zo kort mogelijk te maken; enz.

Voorwaarden:
- Het aantal voorlopers in de visserij dat wil verduurzamen moet groter worden;
- Alleen als het "economisch klimaat" gunstig is, kunnen vissers energie steken in verduurzaming. Anders blijft hun eerste prioriteit te overleven;
- Alle betrokken partijen dienen te accepteren dat "verandering" tijd kost.

Consequenties:
Dankzij verduurzaming is de visserij op den duur totaal ecologisch verantwoord en geaccepteerd door de maatschappij; ze heeft een beter imago. Een bijkomend gevolg kan zijn dat er sprake is van betere prijsvorming door kwaliteit in plaats van kwantiteit.

4.2.3 Integratie met andere (economische) activiteiten

Doel:
Door integratie met andere activiteiten in de regio zal de visserij nog meer een onderdeel worden van de lokale leefgemeenschap. Dit biedt kansen voor een gezondere bedrijfseconomische basis voor met name kleine gemengde bedrijven. Daarnaast zorgt integratie met andere activiteiten voor verbreding van de kennis en vaardigheden in de visserijsector en kan het een aanvulling betekenen voor de reguliere werkgelegenheid.

Acties:
- Uitvoeren haalbaarheidstudie naar potentiële samenwerkingsgebieden tussen visserij en andere economische sectoren. Hierbij ook de mogelijkheden meenemen van samenwerking tussen visserij en non-profitorganisaties en tussen Nederlandse vissers en vissers uit de Deense/Duitse Waddenzee.
- Op basis van de geïdentificeerde kansen een klimaat creëren waarin ondernemers uit verschillende bedrijfstakken worden gestimuleerd om elkaar op te zoeken en initiatieven te ontplooien.
- Organiseren van overleg tussen vissers en andere organisaties om nieuwe vormen van samenwerking te stimuleren, bijvoorbeeld met onderzoeksinstellingen en natuurorganisaties.
- Indienen aantal concrete projecten – zoals het opzetten van regionale vismarkten – in het kader van de Locale Aktie Groepen (LAG's) ter versterking van lokale visserijgemeenschappen (As 4 EVF) en het Waddenfonds.

Voorwaarden:
- Voor integratie is bereidheid bij partijen om samen te werken essentieel.
- Vissers die activiteiten willen ontplooien met andere ondernemers moeten voldoende professionele begeleiding en educatie krijgen.

Consequenties:
De inbedding van de visserij in de regio zal meer handen en voeten krijgen. Dit geeft ook een positieve stimulans aan het imago van de Waddenvisserij in de regio en daarbuiten.

4.2.4 Adviescollege Waddenvisserij

Doel:
Het oprichten van een Nederlands Adviescollege speciaal voor de Waddenvisserij. De taak van dit Adviescollege Waddenvisserij is het adviseren van de Rijksoverheid over een geïntegreerd en duurzaam beheer van de vis en schelpdieren in het Waddengebied binnen de kaders die worden gesteld door Europese en nationale overheden. Hierbij wordt de aangrenzende Noordzeekustzone betrokken vanwege de evidente samenhang met de visserij in het Waddengebied. Taken van het Adviescollege zijn onder andere:

- het geven van adviezen over de invulling van beleid aan de overheden;
- het heroverwegen van hoe een "pool" van vangstrechten wordt beheerd;
- het geven van adviezen en maken van afspraken over ruimtegebruik (gebieden & gebruiksfuncties);
- het geven van adviezen en maken van afspraken over beheer van het ecosysteem op basis van de draagkracht ervan;
- het vergroten van de ecosysteemkennis: monitoringsprogramma's opstellen (in samenwerking met vissers), voedselwebstudies etc.

Bekeken zal worden of in de toekomst het integrale beheer van de vangstrechten en de uitgifte van de vergunningen overgeheveld kan worden naar dit Adviescollege Waddenvisserij.

Acties:
- Eerst moet een verkennende studie worden gedaan om de juiste vorm en werkwijze van het Adviescollege Waddenvisserij te bepalen. De werkwijze zou bijvoorbeeld naar analogie van de Europese RAC's (Regional Advisory Committees), de Engelse Joint Committees, of de Nederlandse Visstand Beheer Commissies (VBC's) kunnen.
- Samenstelling van het Adviescollege Waddenvisserij vaststellen. De belangrijkste spelers zijn vertegenwoordigers van de beroepsvisserij, sportvisserijsector, natuurorganisaties en overheden.
- Het Regionaal College Waddengebied (RCW) moet een verzoek/advies aan de minister van LNV doen tot instelling van een Adviescollege Waddenvisserij.
- Formele instelling van een publiek-private organisatie met daaronder vallende formele advies- en beheertaken.
- Aanwijzen in onderling overleg van vertegenwoordiging uit de verschillende sectoren en regionale overheid.
- Onderzoeken of in de toekomst het integrale beheer van de vangstrechten en de uitgifte van de vergunningen overgeheveld kan worden naar het Adviescollege Waddenvisserij.
- Opstellen criteria en kaders door Rijksoverheid om overdracht mogelijk te maken.
- Opstellen criteria en uitwerken betekenis ecosysteembenadering (FAO-principes) voor visserijbeheer.

Voorwaarden:
- De instelling van een Adviescollege Waddenvisserij moet binnen het RCW geaccordeerd worden.
- Met en binnen de besturen van de betrokken natuur- en visserijorganisaties moet overeenstemming bestaan over de meerwaarde van dit advies- en beheerorgaan.
- In de visserijsector moet besproken worden hoe versnippering in de belangenbehartiging kan worden weggenomen, zodat de sector op efficiënte wijze kan worden vertegenwoordigd in het Adviescollege Waddenvisserij.

Consequenties:
Overdracht van integraal visserijbeheer van Rijksoverheid naar regionaal orgaan binnen de algemene beleidskaders. Dit draagt bij aan de beoogde regionale inbedding van de Waddenvisserij.

Literatuurlijst

DAAN, N., GISLASON, H., POPE, J. G. & RICE, J. C. (2005)
Changes in the North Sea fish community: Evidence of indirect effects of fishing? ICES Journal of Marine Science, 62, 177-188

DOEKSEN, A. (2006)
Ecological perspectives of the north Sea C. Crangon fishery. An inventory of its effects on the marine ecosystem. Natural Resources Management. Wageningen university, Wageningen

EVA II, 2003.
Resultaten wetenschappelijk onderzoek ***EVA II***. Publieksversie

JANSEN, H.M., H.V. WINTER, I. TULP, T. BULT, R. VAN HAL, J. BOSVELD & R. VONK, 2008.
Bijvangsten van salmoniden en overige trekvissen vanuit een populatieperspectief. IMARES Rapport C039/08

JANSEN, H.M., H.V. WINTER & T.P. BULT, 2007.
Bijvangst van trekvissen in de Nederlandse fuikenvisserij. IMARES Rapport C048/07

KLINGE, M., 2008.
Ecologische inpasbaarheid staand want visserij kustwateren (exclusief Noordzeekustzone). Onderzoek naar bijvangst watervogels en zeezoogdieren. Rapport ATKB DDT124-1/ rijm3/026.

MESEL, I. DE, KAMERMANS, P., WIERSINGA, W., JONGBLOED, R., TULP, I., SMIT, C., 2009.
Passende Beoordeling MZI's op Percelen. IMARES Rapport C129/09

MINISTERIE VAN LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKWALITEIT, 2002.
Vast en zeker! Beleidsbesluit vaste vistuigen. Den Haag, december 2002

MINISTERIE VAN LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKWALITEIT, 2004.
Ruimte voor een zilte oogst, Naar een omslag in de Nederlandse schelpdiercultuur. Beleidsbesluit 2005-2020. Den Haag, 1 oktober 2004

PIERSMA, T., A. KOOLHAAS, A. DEKINGA, J. J. BEUKEMA, R. DEKKER & K. ESSINK (2001).
Long-term indirect effects of mechanical cockle-dredging on intertidal bivalve stocks in the Wadden Sea. Journal Of Applied Ecology 38(5): 976-990

RAAD VOOR DE WADDEN, 2007.
Natuurlijk vissen op de Waddenzee, Advies over duurzame Waddenzeevisserij. Advies 2007/04

REGIONAAL COLLEGE WADDENGEBIED, 2008.
Léven in de Wadden. Beheer- en ontwikkelingsplan Waddengebied, deel A. Juni 2008

SLIJKERMAN, D.M.E., TAMIS, J.E., BOS, O.G., VAN OVERZEE, H.M., JAK, R.G., 2008.
Kwalitatieve analyse van visserijeffecten op Natura 2000 instandhoudingsdoelen t.b.v. het Beheerplan Waddenzee (LNV Helpdeskvraag 46). IMARES Rapport C093/08

SPORTVISSERIJ NEDERLAND, 2008.
Kerend tij. Sportvisserij in het Waddengebied

TULP, I., 2009.
Onderzoeksagenda 'duurzame garnalenvisserij'. IMARES Rapport C102/09

VAN LEEUWE, M., FOLMER E., DEKINGA A., KRAAN C., MEIJER K. EN PIERSMA T., 2008.
Staat handkokkelvisserij op gespannen voet met behoud biodiversiteit in de Waddenzee? De Levende Natuur 109 (1) 15:19

VAN OVERZEE, H. LEIJZER, T., JANSEN, J., GOUDSWAARD, K., KESTELOO, J., QUIRIJNS, F.J., 2008.
Overzicht van visserij op de Waddenzee. IMARES Rapport C118/08

WIJK, M.O. VAN, SMIT, M.H. EN TAAL, C., 2003. Regionaal-economisch belang van de Waddenzeevisserij. Den Haag, LEI, Rapport 4.03.06

Websites
www.minlnv.nl
www.waddenzee.nl

Bijlage 1: Ontwikkelingen in de Waddenvisserij

ONTWIKKELING	HOUDT IN:
Convenant transitie mosselsector en natuurherstel Waddenzee	De mosselsector bouwt de bodemberoerende visserij in stappen af. Tevens vindt opschaling van Mosselzaadinvanginstallaties (MZI's) plaats, om hiermee te compenseren voor verminderde mosselzaadvangst door de visserij. Ontwikkelen van een natuurherstelprogramma, waarbij rekening wordt gehouden met verschillende gebruiksvormen van de Waddenzee. Doel: terugwinnen van een 'Rijke Zee', aansluiting bij het ontwikkelingsperspectief van de PKB Waddenzee en realisatie van de Natura-2000 doelen. Opzetten onderzoeksagenda voor de Waddenzee, voor monitoring en evaluatie van het natuurherstelprogramma en het transitieproces van de mosselsector. Onderzoek mogelijkheden voor vereenvoudiging en stroomlijning van de procedure van vergunningverlening binnen de Natuurbeschermingswet 1998. In 2014 wordt een tussenbalans opgemaakt van de lange termijnafspraken en worden deze mogelijk bijgesteld. Inpassing van de activiteiten van de garnalensector, demonstratievisserij en vaste vistuigen.
PRODUS	"Project Duurzame Schelpdiervisserij": onderzoek naar ecologische effecten van schelpdiervisserij in relatie tot de ontwikkeling van de natuurwaarde.
MSC traject garnalenvisserij	In het kader van MSC certificering heeft de garnalenvisserij een beheerplan aangenomen voor de periode 1 oktober 2009 - 1 juli 2014. Afspraken in het beheerplan: • Bij extreem lage vangsten worden visserijdruk en aanlandingen verlaagd. In het meest extreme geval kan dit leiden tot sluiting van de visserij totdat het bestand voldoende is hersteld. • Volwaardige toepassing van het convenant motorvermogen: motorvermogens mogen de 300 pk niet overschrijden. • Beperking van de visserijdruk in de zomerperiode wanneer er hoge bijvangst van ondermaatse vis en garnalen met slechte overlevingskans is. • Substantieel terugbrengen van niet-overlevende bijvangst. Daartoe wordt de zeeflap gebruikt. Tevens wordt gezocht naar alternatieven voor de zeeflap, die minimaal tot een zelfde bijvangstreductie leidt als de zeeflap. De periode waarin ontheffing voor de zeeflap kan worden verleend wordt afgebouwd. • Het maximum percentage ziftsel (niet-handelswaardige garnalen) in de aanlanding wordt gereduceerd tot 10% in 2014. • Kosten verbinden aan het verwerken van ziftsel. • Een aantal vissers houdt een elektronisch logboek bij. Een onderzoeksagenda specifiek gericht op de garnalenvisserij wordt opgesteld: • Aandacht voor ontwikkeling van pulsvisserij in een samenwerking tussen Belgische en Nederlandse onderzoekers en vissers. • Vermindering bijvangst. • Effect bodemberoering.

ONTWIKKELING	HOUDT IN:
Convenant Vaarrecreatie Waddenzee	Doel: duurzame ontwikkeling van de vaarrecreatie op de Waddenzee (‘Regionaal College Waddengebied’). Duurzame en veilige herinrichting van passantenhavens aan de Waddenzee. Opzetten van een digitaal informatiekanaal voor vaarrecreanten met o.a. een reserveringssysteem voor ligplaatsen. Nieuwe hydrografische zeekaarten om gebieden met zeehonden, mosselbanken en zeegrasgebieden extra te beschermen. Tevens onderzoek naar kampeerplaatsen bij havens voor zeekanoërs.
Sportvisserijsector	Sportvisserij Nederland schetst in zijn beleidsnota “Kerend Tij” de ontwikkeling van en kansen voor de sportvisserij in het Waddengebied in de toekomst. De sportvisserij is in de Waddenzee van oudsher een laagdrempelige en populaire vorm van natuurgerichte recreatie met een geschat aantal van minimaal 150.000 deelnemers op jaarbasis. De vloot sportvisserijschepen vanuit de Waddenhavens is een vast onderdeel van het toeristisch recreatief product op de Wadden. Sportvisserij Nederland voorspelt een toename van de sportvisserij deelname met het verbeteren van de visstand en toename van nieuwe soorten zoals zeebaars. Voorwaarde is dat – in lijn met het advies van de Raad voor de Wadden – een gezamenlijk beheer met de beroepsvisserijsector van voor de sportvisserij relevante soorten plaatsvindt.
Integratie activiteiten van kleinschalige vissers	De overheid streeft naar meer uniforme vergunningen, waarmee visserij met vaste vistuigen haar activiteiten beter kan afstemmen op veranderingen in het kustecosysteem (Beleidsbesluit ‘Vast en Zeker!’).
Geïntegreerde Visserij	Projecten, gericht op het realiseren van toekomstperspectief voor locale kustvissers met gemengde visserijen, waarbij elk bedrijf een breder assortiment kwaliteitsproducten aanlandt, op basis van de ecologische draagkracht van het eigen zeegebied: Nieuwe vistechnieken en markten, nieuwe vormen van vangstrechtenbeheer, samenwerking tussen garnalenvissers, schelpdiervissers en vaste vistuigenvissers.
Coalitie Wadden Natuurlijk	Deze coalitie van natuurorganisaties heeft vanuit hun perspectief een visie ontwikkeld op visserij in de Waddenzee. De inzichten die hieruit voort kwamen, zijn bij het ontwikkelen van de voorliggende visie als achtergrondinformatie gebruikt.
Beheerplan Natura 2000	Rijkswaterstaat (RWS) werkt aan een beheerplan met drie doelstellingen voor het Waddengebied: bescherming tegen overstromingen, het gezond houden van het water en zorgen voor een vlotte doorvaart. Ter voorbereiding op dit beheerplan wordt een Nadere Effecten Analyse gedaan: kwantitatieve analyse van de effecten van gebruiksfuncties op habitats en soorten.
Uitvoeringsprogramma Waddenfonds	Mogelijkheden voor cofinanciering voor projecten die volgen uit regionale visie.

Bijlage 2: Leden Klankbordgroep

DOUWE HOLLENGA (VOORZITTER)
Regisseur visserij, RCW
Gedeputeerde Landbouw & Visserij, Natuur, Landschap, Water en Gebiedenbeleid provincie Groningen

NICO BAKKER
Wethouder gemeente de Marne

TJEERD DUSSEL
Vissersvereniging Hulp in nood

HANS VAN GEESBERGEN
PO-Mossel

SASKIA DE MOL VAN OTTERLOO / JAN VAN DIJK
LNV Directie Vis

PETER SMALE (PROJECTSECRETARIS)
Senior beleidsmedewerker Landbouw & Visserij provincie Groningen

FLOOR QUIRIJNS (SCRIBENT)
"IMARES, onderdeel van Wageningen UR"

JAAP VEGTER
Stichting Geïntegreerde Visserij

PIM VISSER
Visafslag Hollands Noorden

PADDY WALKER
Waddenvereniging

Colofon

Dit is een uitgave van het Regionaal College Waddengebied,
mei 2010

tel: 058-2339010
e-mail:info@rcw.waddenzee.nl

Auteur: Floor Quirijns, IMARES Institute for Marine Resources & Ecosystem Studies, IJmuiden 2010
Onder begeleiding van de klankbordgroep “Brede visie op duurzame visserij in de Waddenzee”

Vormgeving en druk:
provincie Groningen

Foto’s:
IMARES, ministerie van Landbouw, Natuur & Voedselkwaliteit en provincie Groningen